

УДК 387. 12

Кайдалова Л. Г.

Національний фармацевтичний університет

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВИХ ТА ОСОБИСТІСНИХ ЯКОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ФАРМАЦІЇ

Зміни, що відбуваються в суспільстві та вимоги до фахівців фармацевтичної галузі, зумовлюють внесення коректив у традиційну систему підготовки фармацевтичних кадрів, що, в свою чергу, зміщує акценти щодо набуття знань, умінь і навичок випускників фармацевтичних факультетів на формування компетентностей та якостей, необхідних у професійній діяльності.

Відомо, що професійно важливі та особистісні якості фармацевтичних працівників – фармацевтів і провізорів, як і більшості професій, що передбачають спілкування з людьми, передусім, спрямовані на орієнтацію на пацієнта або відвідувача аптеки. Конкуренція та активність на ринку освітніх послуг зумовлюють підготовку висококваліфікованих фахівців, які мають бути не лише професійно підготовленими, а й повинні бути наділені особистісними рисами, які є характерними і важливими у фармацевтичній професії.

Відомо, що у той час, коли людина обирає професію, її особистісні риси уже сформовані. Але професійна діяльність впливає на них, і ті з них, які потрібні у роботі з часом стають більш виражені, а небажані, навпаки, слабшають [3].

Аналіз сучасних наукових праць свідчить, що у переважній більшості публікацій у галузі охорони здоров'я висвітлені професійно важливі та особистісні якості лікарів (І. Вітенко, С. Максименко, Б. Ясько та інші). Різні аспекти професійно важливих та особистісних якостей фахівців фармації вивчали Г. Андріанова, Г. Глембоцька, Б. Громовик, І. Міщенко, З. Мнушко, С. Мокрян, В. Толочко та інші [1, 2, 4-7].

Незважаючи на значну кількість досліджень, проблема залишається актуальною і в сучасних умовах підготовки майбутніх фармацевтичних працівників.

У психолого-педагогічній та фаховій літературі розглядаються різні підходи до вирішення цього питання. Наприклад, досліджуючи особистісно-моральні якості фармацевтичних працівників, Г. Глембоцька наголошує на таких, як: зовнішній вигляд, комунікабельність, переконливість у спілкуванні, емпатія, природна впевненість у собі, віра у власні сили та успіх, здібність до навчання, здатність швидко відновлювати сили, терпіння й витримка, уважність, пунктуальність, чесність, самосвідомість та інші [2].

Водночас, Б. Громовик і С. Мокрян наголошують, що компетентний провізор сьогодні – це фахівець, що має не тільки спеціальні знання, професійні вміння та навички, але й професійно важливі якості, необхідні для реалізації його професійної діяльності [4].

Зауважимо, що провізору чи фармацевту досить часто доводиться працювати в умовах обмеженого часу, тому, крім вияву усіх названих рис, йому треба вміти „переключатися” на потрібний лад, вміти знімати стреси й уникати конфліктів під час спілкування з покупцями. Коли відвідувач аптеки обурюється, кричить чи поводить грубо, необхідно зрозуміти, що йому дійсно може бути погано і він не може контролювати свої емоції. Тому необхідно формувати вміння та навички поведінки з такими клієнтами.

Отже, під професійно важливими якостями ми розуміємо якості, які сприяють успішній професійній діяльності, професійному розвитку та становленню фахівця. Фармацевти і провізори, які працюють у постійному контакті з хворими, повинні виробити такі психологічні риси: чутливість до розрізнення форми, кольору, величини товару, асортименту та ін.; чутливість до мови людини (для встановлення нормального контакту з хворим, покупцем аптеки); гарна зорова пам'ять (для того, щоб швидко надати необхідну інформацію про ліки та безпомилково знайти потрібний лікарський засіб чи інші товари медичного призначення); зосередженість (при обслуговуванні

конкретного хворого чи відвідувача аптеки); стійкість уваги (збереження працездатності протягом робочого дня); витримка (при вирішенні конфліктних ситуацій); емоційна стійкість і урівноваженість; старанність і сумлінність та інші. Під час дослідження особливостей професійної діяльності майбутніх фахівців фармацевтичної галузі були виявлені професійно важливі та особистісні якості, які є важливими для працівників аптечних закладів.

Таблиця 1

Професійно важливі та особистісні якості майбутніх фармацевтів і провізорів

№	Професійно важливі та особистісні якості	Характерні ознаки
1	Здатність „володіти собою”, самоуправління	Здатність контролювати свої почуття, поведінку в конкретній ситуації, навіть у непередбачуваних випадках, коли людина повинна зберігати контроль над ситуацією, над собою і швидко зреагувати на несприятливі прояви й повернути розмову в потрібному напрямі
2	Емоційна урівноваженість	Необхідний контроль, здатність регулювати свої прояви та емоції
3	Комунікабельність	Здатність людини встановлювати контакти, зв'язки, стосунки
4	Працездатність	Здатність багато й ефективно працювати
5	Активність	Прояв зацікавленості до навколишнього середовища і до самого себе. Це вміння діяти енергійно при виконанні практичних завдань; активна життєва позиція
6	Відповідальність	Необхідність відповідати за свої вчинки та дії з позиції виконання прийнятих норм і правил
7	Наполегливість	Прояв сили волі, уміння завершувати розпочату справу
8	Здатність до емпатії	Здатність людини співчувати і співпереживати іншим людям, розуміти їх стан, вміти ставити себе на місце інших людей і бути здатним до розуміння емоційних переживань інших людей. Співчуття – це прийняття почуттів, притаманних іншій людині такими, якби вони були нашими. Емпатія сприяє збалансованості міжособистісних відносин
9	Чуйність	Характеризує уважне ставлення до людей, яке виявляється в умінні швидко оцінити настрій і

		психічний стан іншої людини, прийти їй на допомогу
10	Упевненість у собі	Якість є важливою в будь-яких ситуаціях, особливо проявляється у контактах з людьми однакового або більш високого рівня, під час бесіди, переговорів. Невпевнена у собі людина не може викликати довіри зі сторони інших людей чи розраховувати на співробітництво з нею
11	Чесність	Виражається у вірності обов'язкові і переконанням, в умінні добросовісно ставитися до дорученої справи

Це дозволяє стверджувати, що разом із компетентностями та професійними якостями й особистісними рисами для випускника важливими є такі, які б забезпечували професійне зростання фахівця; постійне оволодіння новими технологіями; результативна творча діяльність, самостійне прийняття рішень; вміння навчатися протягом усього життя; правильна оцінка своєї професійної діяльності в системі виконання професійних обов'язків спільно з іншими людьми, взаємодія з ними у процесі регулювання своєї та їхньої діяльності.

Із цього приводу доцільно зауважити, що під час відпуску лікарських засобів важливими є такі специфічні особливості професійної діяльності, як технологія виготовлення, якість компонентів і в цілому лікарської форми; дизайн упаковки; компетентність персоналу аптеки; ставлення працівника аптеки до відвідувача; інформація про лікарський засіб тощо.

Відзначимо, що участь провізора в консультуванні пацієнтів позитивно впливає на застосування ліків. Необхідно пам'ятати, що хворим властиві роздратованість, підвищена вимогливість і вразливість. Тому під час спілкування з ними слід проявляти максимум чуйності, уваги й такту. Провізору необхідно слідкувати за своїми жестами та мімікою, оскільки як хворі надзвичайно чутливі до проявів недобррозичливості. Привітне звертання, увага, передбаченість, бажання полегшити страждання, пов'язані з хворобою впливають на зміцнення авторитету працівників аптеки.

Психологічними вимогами, які висуваються до працівників аптечних закладів є урівноваженість, зібраність, гострота сприймання, швидкість

реагування, гарна пам'ять, увага, спостережливість та інші. Соціально-психологічна культура майбутнього провізора, на наш погляд, передбачає наявність у нього певних професійних поглядів і переконань, настанов на емоційно-позитивне ставлення до відвідувача аптеки, до хворої людини, незалежно від його особистісних рис, і цілого комплексу умінь та навичок, необхідних для спілкування. Формуванню професійно важливих якостей майбутнього фахівця сприяють професіоналізм і високі моральні якості викладачів, здатність застосовувати психологічні знання та вміння, передавати їх студентам; яскраво виражена мотивація досягнення успіху, уміння оцінювати знання та вміння.

Отже, на сучасному ринку праці конкурентоспроможним буде той фахівець, який уміє працювати зі споживачем, матиме такі морально-етичні та ділові якості, як соціальна відповідальність, принциповість, уважність, професійна витримка, комунікабельність, контроль і самоконтроль у різних ситуаціях. Фармацевтичний фахівець повинен мати знання про ефективність та безпеку ліків, орієнтуватись у їх широкому асортименті. Робота провізора чи фармацевта пов'язана з певним ризиком, оскільки це обумовлено не тільки лікарським засобом, а й особисто фахівцем, що бере на себе відповідальність за ті чи інші поради або рекомендації, які він дає пацієнту. Необхідно врахувати й те, що сучасний відвідувач аптеки потребує швидкого обслуговування, але це не означає, що аптечні працівники повинні обслуговувати на „підвищеній швидкості”. Швидке обслуговування передбачає таку роботу з відвідувачем аптеки, яка не передбачає пауз, затримки і тим, більше, будь-якого вольового впливу на пацієнта. Це передусім взаємодія з відвідувачем аптеки, активна інформаційна підтримка.

Дослідження показують, що професійне становлення фахівця, формування важливих якостей майбутніх фармацевтів і провізорів розпочинається ще на початку навчання у вищому навчальному закладі. На заняттях із професійно орієнтованих дисциплін і дисциплін психолого-педагогічного спрямування викладачі цілеспрямовано формують професійно важливі якості у майбутніх

фахівців аптечних закладів. Одним із шляхів формування таких якостей є впровадження у навчальний процес сучасних педагогічних технологій, форм і методів інтерактивного навчання, серед яких перевагу надано тренінгам, тренінговим вправам, диспутам, діловим іграм, дискусіям, обговоренню практичних ситуацій.

Під час проведення у студентів та магістрантів семінарських і практичних занять з психолого-педагогічних дисциплін спостерігалось виникнення інтересу до певних тем, проблем, понять, фактів чи явищ, обумовлених їхніми індивідуально-психологічними особливостями, віком, рівнем розвитку тощо.

Незважаючи на чітку логічність і послідовність у викладанні психолого-педагогічних дисциплін, системний підхід у побудові навчальних дисциплін, навчальних програм та методів викладання, викладачі приділяють увагу тим питанням студентів і магістрантів, які не передбачені змістом навчальної програми, але є цікавими й необхідними для майбутньої професійної діяльності фахівців чи в повсякденному житті.

Загальновідомо, що на процес формування професійних компетентностей та професійно важливих якостей впливають такі фактори, як: професійна спрямованість змісту навчання, професійний інтерес, здібності до оволодіння майбутньою професією, чітка мотивація навчання, уміння навчатися самостійно, потреба у самовдосконаленні, а також вибір і застосування викладачами ефективних форм, методів, засобів навчання, застосування комп'ютерних та інформаційних технологій тощо.

Під час проведення практичних і семінарських занять та цілеспрямованого формування професійно важливих якостей майбутніх фахівців було враховано специфіку професійної діяльності фахівців аптечних закладів; відібрано зміст навчання; обгрунтовано ефективні форми, методи та засоби навчання; запроваджено в навчання педагогічні технології; визначено типові професійні ситуації спілкування з відвідувачами аптечних закладів, з лікарями та колегами й інші.

Отже, в цілому можна зробити висновок, що професійні та особистісні якості фахівця забезпечують конкурентоспроможність фахівця на сучасному ринку праці, успішність у професійній діяльності та самореалізації, високу працездатність, комунікабельність, здатність до навчання протягом життя тощо.

Таким чином, враховуючи специфічні особливості професійної діяльності фахівців фармацевтичної галузі, підготовка фахівців повинна забезпечувати якісне формування компетентностей, професійно важливих та особистісних якостей майбутніх фахівців.

Використана література

1. Андрианова Г. Н. Формирование кадрового резерва в аптеках / Г. Н. Андрианова, Н. С. Кушникова // Русский врач. – 2004. – № 5. – С. 31-33.
2. Глембоцкая Г. Т. Многогранность, специфичность и ответственность работы провизора-специалиста нового тысячелетия / Г. Т. Глембоцкая // Вестник ВГУ. Серия: Химия. Биология. Фармация. – 2004. – № 2. – С. 175-178.
3. Грецов А. Г. Выбираем профессию. Советы практического психолога / А. Г. Грецов. – СПб.: Питер, 2009. – С.111.
4. Громовик Б. Г. Перспективи нових навчальних технологій у фармацевтичній освіті / Б. Г. Громовик, С. М. Мокрянин // Фармацевтичний журнал, 2008. – № 2. – С. 13-22.
5. Основи загальної і медичної психології / За ред. І. С. Вітенка і О. С. Чабана. –Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. – 344 с.
6. Толочко В. М. Психологічні аспекти діяльності провизора при здійсненні фармацевтичної опіки / В. М. Толочко, І. В. Міщенко / – Х.: Вид-во НФаУ, 2006. – 48 с.
7. Ясько Б. А. Психология личности и труда врача: Курс лекций / Б. А. Ясько. – Ростов н/Д.: Феникс, 2005. – 304 с.

Анотація. У статті розглядаються особливості формування професійно важливих та особистісних якостей майбутніх фахівців фармації; аналізуються професійно важливі та особистісні якості, які є значущими для фармацевтів і провізорів у їхній професійній діяльності, при спілкуванні з

відвідувачами аптечних закладів ,з лікарями та колегами. Автором обгрунтовані найбільш ефективні форми та методи навчання для набуття якостей та фактори, які впливають на рівень їхньої сформованості.

***Аннотация.** В статье рассматриваются особенности формирования профессионально важных и личностных качеств будущих специалистов фармации; анализируются профессионально важные и личностные качества, значительные для фармацевтов и провизоров в их профессиональной деятельности, в общении с посетителями аптечных учреждений, с врачами и коллегами. Автором обоснованы наиболее эффективные формы и методы обучения для приобретения качеств и факторы, влияющие на уровень их сформированности.*